

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] २ एस.सी.आर ८४९

मेसर्स प्रकाश ट्रेडिंग कंपनी.

- विरुद्ध -

आयकर आयुक्त, गुजरात

२० फेब्रुवारी १९९६

[न्यायमूर्ति बी.पी. जीवन रेड्डी आणि न्यायमूर्ति के.एस.परीपूरनन,]

आयकर अधिनियम, १९६१:

वित्त अधिनियम १९६६: कलम २(५) (ए) (२) आणि (३); २ (५) (सी):

वित्त अधिनियम १९६७: उप कलम २ (४) (ए) (ii) आणि (iii); २ (४) (सी):

उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१; अनुसूची १: आयकर- निर्यात / निर्यातदाराला विक्री, डी - ऑइलड केकची - अतिरिक्त वजावट- निर्णय दिला: १९६६ च्या कायदाच्या कलम २(५) खंड (सी) मध्ये नमूद केलेल्या वस्तूबाबत अनुज्ञेय नाही. आणि १९६७ च्या कायदाच्या कलम २(४) - उपखंड (ii) आणि (iii) खंड (ए) आणि खंड (सी) च्या तसेच आय. डी. आर. कायद्याच्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये, केवळ वस्तूचा संदर्भ आहे.

औद्योगिक वस्तूच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देण्यासाठी, १९६६ आणि १९६७ च्या वित्त कायदांमध्ये अशी तरतूद करण्यात आली होती की, उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१ च्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये नमूद केलेल्या उद्योगातील कोणत्याही वस्तूच्या उत्पादनात गुंतलेली व्यक्ती आणि अशा वस्तूची निर्यात करणे किंवा निर्यातदाराला विकणे, ही १९६६ चा कायदाच्या कलम २(५) खंड (ए) च्या उपखंड (ii) आणि (iii) मध्ये निर्दिष्ट केल्याव्यतिरिक्त वजातीसाठी पात्र होती. तथापि, दोन्ही कायदांच्या अनुक्रमे, उपकालम २(५) च्या खंड (सी) आणि २(४) ह्यांना प्रोत्साहनातून वगळण्यात आले.

शेंगदाण्याच्या तेलाचा उत्पादक असलेल्या अपीलकर्ता- करपात्र व्यक्ति ने १९६६ च्या कायद्याच्या उपकलम २(५)(ए)(ii) आणि (iii) आणि १९६७ च्या कायद्याच्या कलम २(५)(ए)(ii) आणि (iii)च्या तरतुदींनुसार डी-ऑइलड केकच्या निर्यात/ निर्यातदाराला विक्रीवर मिळालेल्या रकमेवर अतिरिक्त कपातीचा दावा केला. आयकर अधिकाऱ्याने १९६६ चा कायद्याच्या कलम २(५) च्या खंड (सी) आणि १९६७ च्या कायद्याच्या कलम २(४) अंतर्गत दावा फेटाळला. अपील केल्यावर, अपीलीय सहाय्यक आयुक्तांनी करपात्र व्यक्तिचा दावा मंजूर केला की वर नमूद केलेला खंड (सी) अशा वस्तूंचा संदर्भ देतो आणि उद्योगांना नाही आणि खंड (सी) मध्ये डी-ऑइलड केकचा उल्लेख नसल्यामुळे, करपात्र व्यक्तिला अतिरिक्त वजावट मिळण्याचा अधिकार आहे. आयकर अपीलीय न्यायाधिकरणाने या मताला दुजोरा दिला. परंतु रेफरेंसनुसार, उच्च न्यायालयाने करपात्र व्यक्तीच्या विरोधात प्रकरण निकाली काढले. पीडित करपात्र व्यक्तीने सध्याचे अपील दाखल केला.

या प्रश्नावर: १९६६ आणि १९६७ कायद्याच्या अनुक्रमे उप कलम २(५) आणि २(४) च्या खंड (सी) त्यात नमूद केलेल्या वस्तूंचा किंवा त्या वस्तूंच्या उत्पादनात गुंतलेल्या उद्योगांचा संदर्भ आहे का:

याचिका फेटाळत, ह्या न्यायालयाने निर्णय दिला की :

वित्त अधिनियम 1966 आणि वित्त अधिनियम 1967 च्या अनुक्रमे खंड(ए) चे उपखंड (ii) आणि (iii) तसेच उपकलम २(४) आणि २(५) चे खंड (सी) मध्ये केवळ वस्तूंचा संदर्भ आहे तसेच उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, 1951 च्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये देखील तेच आहे आणि त्यामुळे त्या सर्वाना समान अर्थ आणि उद्देश असणे आवश्यक आहे. शिवाय, उपखंड (सी) हा उपखंड (ii) आणि (iii) ला अपवाद असल्याने उक्त उपखंडांप्रमाणेच त्याच साच्याचे पालन करणे आवश्यक आहे. ज्याप्रमाणे आय.डी.आर. कायद्याच्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये विविध शीर्षकांखाली अनेक वस्तूंचा उल्लेख आहे, त्याचप्रमाणे १९६६ च्या कायद्याच्या कलम २ (५) चा खंड (सी) आणि १९६७

च्या कायद्याच्या कलम २(४) मध्येही आहे. पहिली अनुसूची आणि कलम (सी) या दोन्हीमध्ये वर्णन सारखेच आहे. [८५५- ए -बी]

दिवाणी अपीलिय न्यायाधिकरण: दिवाणी अपील क्रमांक ४५२-४५३ /१९७८.

गुजरात उच्च न्यायालयाच्या आय.टी.आर. क्रमांक ७०/१९७५ मधील ३१.८.७७ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

समीर पारेख – पी. एच. पारेखसाठी- अपीलकर्त्यासाठी

डॉ. व्ही. गौरीशंकर, अनिल श्रीवास्तव आणि एस. एन. टेरेडोल-
उत्तरवादींसाठी

न्यायालयाचा न्यायनिर्णय न्यायमूर्ती बी. पी. जीवन रेड्डी द्वारे :

महसुलाच्या सांगण्यावरून महसुलाच्या बाजूने आणि करपात्र व्यक्तीच्या विरोधात पाठवलेल्या दोन प्रश्नांना उत्तर देणाऱ्या गुजरात उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाच्या विरोधात करपात्र व्यक्तीने हे अपील केले. कलम २५६ (१) अंतर्गत उच्च न्यायालयाच्या मतासाठी नमूद केलेले दोन प्रश्न असे आहेत:

"(१) वस्तुस्थितीनुसार आणि प्रकरणाच्या परिस्थितीत, करपात्र व्यक्तीला वित्त अधिनियम १९६६ च्या कलम २(५) (ए) (ii) आणि (iii) आणि कलम २(५) (सी) अंतर्गत आणि उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१; अनुसूची १ बाब क्रमांक २८ प्रमाणे, निर्धारण वर्ष १९६६-६७, मध्ये निर्यात केलेल्या किंवा निर्यातदारांना विकल्या गेलेल्या, डि-ओइलड केकच्या संदर्भात करातून कपातीचा दावा करण्याचा अधिकार होता का ?

(२) वस्तुस्थितीनुसार आणि प्रकरणातील परिस्थितीनुसार करपात्र व्यक्तीला वित्त अधिनियम १९६७ च्या कलम २(४) (ii) आणि (iii) आणि कलम २(४) (सी) अंतर्गत आणि उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१; अनुसूची १ मधील बाब क्रमांक २८, प्रमाणे निर्धारण वर्ष १९६७-६८, मध्ये निर्यात केलेल्या किंवा निर्यातदारांना विकल्या गेलेल्या, डि-ओइलड केकच्या संदर्भात करातून कपातीचा दावा करण्याचा अधिकार होता का ?

औद्योगिक वस्तूंच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देण्याच्या दृष्टीने, १९६६ आणि १९६७ च्या वित्त कायद्यांनी अतिरिक्त प्रोत्साहन दिले. उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१ (आय.डी.आर. कायदा) च्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या उद्योगातील कोणत्याही वस्तूंच्या उत्पादनात गुंतलेली व्यक्ती आणि ज्याने अशा वस्तूंची भारताबाहेर निर्यात केली आहे किंवा या वस्तू निर्यातदाराला विकल्या आहेत, त्याला वित्त अधिनियम १९६६ च्या कलम २ (५) आणि वित्त अधिनियम १९६७ च्या कलम २ (४) च्या उपखंड (२) आणि (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अतिरिक्त कपातीचा हक्क होता. दोन्ही वित्त कायद्यांमधील संबंधित तरतुदी समान आहेत. जर आपण वित्त अधिनियम १९६६ मधील तरतुदींचा संदर्भ घेतला तरी ते पुरेसे ठरेल. संबंधित असल्यास, कलम २ (५) मधील तरतुदी खालीलप्रमाणे आहेत:

"२(५)(ए) १ एप्रिल १९६६ रोजी सुरू होणाऱ्या निर्धारण वर्षासाठी कोणत्याही करपात्र व्यक्तीच्या संदर्भात, करदाता देशांतर्गत कंपनी किंवा कंपनी व्यतिरिक्त इतर करपात्र व्यक्तीच्या बाबतीत -

(i) त्याच्या एकूण आय मध्ये, भारताबाहेरील कोणत्याही वस्तू किंवा व्यापारी मालाच्या निर्यातीतून मिळणारा कोणताही नफा आणि मिळकत समाविष्ट असेल, तर त्याच्या एकूण आयाकारातून समाविष्ट असलेल्या अशा नफा आणि मिळकतीच्या रकमेवर, तो आकारण्यायोग्य असलेल्या प्राप्तीकर रकमेतून, प्राप्तीकरच्या सरासरी दर दहावा भाग म्हणून गणल्या जाणाऱ्या प्राप्तीकराइतकी रक्कम वजा करण्याचा त्याला हक्क असेल.

(ii) जेथे तो उद्योग (विकास आणि नियमन) कायदा, १९५१ (१९५१ चा एल.एक्स.व्ही.) च्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या उद्योगातील कोणत्याही वस्तूंच्या उत्पादनात गुंतलेला असेल आणि उपखंड(i) मध्ये संदर्भित आयकराच्या कपातीव्यतिरिक्त, त्याच्या सरासरी दराने गणना केलेल्या आयकराच्या बरोबरीच्या रकमेच्या मूल्यांकन वर्षासाठी आकारणीयोग्य असलेल्या आयकराच्या रकमेतून पुढील वजावट अशा निर्यातीच्या संदर्भात त्याला मिळणाऱ्या विक्री उत्पन्नाच्या दोन टक्के रकमेवर आयकर आयकराइतकी रकमेची आणखी कपातीचा हक्कदार असेल ;

स्पष्टीकरण-- XXXXX

(iii) जेथे तो उक्त पहिल्या अनुसूचीत निर्दिष्ट केलेल्या उद्योगातील कोणत्याही वस्तूच्या उत्पादनात गुंतलेला असेल आणि त्याने मागील वर्षात, अशा वस्तू भारताबाहेर निर्यात केलेल्या भारतातील इतर कोणत्याही व्यक्तीला विकल्या असतील आणि अशा वस्तू अशा प्रकारे निर्यात केल्या गेल्याचा पुरावा आयकर अधिकाऱ्यासमोर सादर केला असेल, तेथे करपात्र व्यक्ति व्यक्तीला, निर्यातदाराकडून अशा वस्तूच्या संबंधात त्याला मिळणाऱ्या विक्रीतून मिळणाऱ्या उत्पन्नाच्या दोन टक्के रकमेवर आयकर सरासरी दर गणना केलेल्या आयकराइतकीच रक्कम निर्धारण वर्षासाठी आकारण्यायोग्य असलेल्या प्राप्तीकर रकमेतून वजा करण्याचा हक्क असेल.

(बी) XXXXXXXX

(सी) खंड(अ)च्या उपखंड (२) किंवा उपखंड (३) मध्ये समाविष्ट असलेली कोणतीही गोष्ट खालील बाबींच्या संबंध लागू होणार नाही -

- (१) इंधन,
- (२) खते,
- (३) छायाचित्रित कच्चा चित्रपट आणि कागद;
- (४) कापड (ज्यूटची सुतळी आणि दोरखंडासह, पूर्णपणे किंवा काही प्रमाणात ज्यूटपासून बनवलेल्या रंगवलेल्या, छापलेल्या किंवा अन्यथा प्रक्रिया केलेल्या कापडासह).
- (५) वृत्तपत्र,
- (६) पल्प-लाकडाचा पल्प, यांत्रिक, रासायनिक ज्यामध्ये विरघळणारा पल्प समाविष्ट आहे.
- (७) साखर,
- (८) वनस्पती तेल आणि वनस्पति,
- (९) सिमेंट आणि जिप्सम उत्पादने,
- (१०) शस्त्रे आणि दारूगोळा आणि
- (११) सिगारेट

अनुक्रमे, बाब 2, 18, 20, 23 (2), 24 (2), 24 (5), 25, 28, 35, 37, 38 उद्योग (विकास अ आणि नियमन) कायदा, 1951 (1951 चा एल. एक्स. व्ही.) च्या पहिल्या अनुसूचीतील मध्ये निर्दिष्ट केले आहे.

अपीलकर्ता - कारपत्रव्यक्ती ही वेरावळ येथे भुईमूग तेलाच्या उत्पादनात सहभागी असलेली नोंदणीकृत भागीदारी कंपनी आहे. त्याचा वेरावळ येथे द्रावक काढण्याचा कारखाना आहे. त्यांनी डी - ऑइलड केक्स निर्यात केले जाते किंवा निर्यातदारांना विकले, ज्यांची किंमत अनुक्रमे रु. 48,92,902 आणि रु. 24,13,040 निर्धारण वर्ष १९६६-६७ आणि १९६७-६८ मध्ये आणि वित्त अधिनियम १९६६ च्या कलम २ (५) (ए) (२) आणि (३) च्या तरतुदीनुसार आणि वित्त अधिनियम १९६७ च्या कलम २ (४) (ए) (ii) आणि (iii) अंतर्गत उक्त रकमांच्या संदर्भात अतिरिक्त कपातीचा दावा केला. आयकर अधिकाऱ्याने वित्त अधिनियम 1966 च्या खंड सी च्या कलम २ (५) आणि वित्त अधिनियम १९६७ खंड सी च्या कलम २(४)चा संदर्भ देऊन आणि आधार घेत दावा फेटाळला. अपील केल्यावर, अपीलीय सहाय्यक आयुक्तांनी करपात्र व्यक्तीच्या या युक्तिवादाला सहमती दर्शवली की उपरोक्त खंड (सी) उद्योगांना नव्हे तर अशा वस्तूंना संदर्भित करते आणि खंड (सी) मध्ये डी-ऑइलड केक चा उल्लेख नसल्यामुळे, करपात्र व्यक्तीला अतिरिक्त वजावट मिळण्याचा अधिकार आहे. न्यायाधिकरणाने याचिकेत या दृष्टिकोनास दुजोरा दिला. महसुलाच्या सांगण्यावरून न्यायाधिकरणाने कलम २५६ (१) अंतर्गत उपरोक्त दोन प्रश्न पाठवले.

या अपीलांमध्ये उद्भवणारा एकमेव प्रश्न असा आहे की खंड (सी) त्यात नमूद केलेल्या वस्तूंचा संदर्भ देते का किंवा ते त्या वस्तूंच्या निर्मितीमध्ये गुंतलेल्या उद्योगांचा संदर्भ देते? या प्रश्नाचे उत्तर देण्यासाठी, आपल्याला वर नमूद केलेल्या तरतुदींमध्ये अंतर्भूत असलेल्या योजनेकडे वळावे लागेल. उपकलम (ii) आणि (iii), जे अतिरिक्त कपातीची तरतूद करतात, ते 'आय. डी. आर. कायद्याच्या पहिल्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या उद्योगात' उत्पादित केलेल्या वस्तू बाबत बोलतात, ज्या संबंधित निर्धारण वर्षात उत्पादका द्वारे भारताबाहेर निर्यात केल्या गेल्या आहेत किंवा ज्या निर्यातदाराला विकल्या गेल्या आहेत

ज्यांनी प्रत्यक्षात त्या भारताबाहेर निर्यात केल्या आहेत. १९६६ च्या कायद्याच्या खंड(सी) कलम २ (५) चा (किंवा १९६७ च्या कायद्याच्या कलम २ (४)) खंड (ए) च्या उपखंड (ii) आणि (iii) ला अपवाद स्वरूपाचा आहे. तो जसा असायला हवा तसा त्याच आकृतिबंध अनुसरण करतो. खंड(सी) "खंड (ए) च्या उपखंड (ii) किंवा उपखंड (iii) मध्ये समाविष्ट असलेली कोणतीही गोष्ट---- च्या संबंध लागू होईल" या शब्दांपासून सुरू होते. नंतर त्यात अनेक वस्तूंचा उल्लेख केला जातो, त्याच वेळी आय.डी.आर. कायद्याच्या पहिल्या अनुसूचीतील बाब क्रमांक निर्दिष्ट केले जातात, ज्या अंतर्गत ह्या वस्तू येतात. ज्याप्रमाणे पहिल्या अनुसूचीत (आय.डी.आर.कायद्याच्या) विविध शीर्षकांखाली अनेक वस्तूंचा उल्लेख आहे, त्याचप्रमाणे वित्त अधिनियम १९६६ च्या कलम २ (५) चा खंड (सी) आणि वित्त अधिनियम १९६७ चे कलम २ (४) वर्णन पहिली अनुसूची आणि कलम (सी) या दोन्हीमध्ये एक समान आहे. आम्ही जे म्हणतो ते स्पष्ट करतो. पहिल्या अनुसूचीतील साचा म्हणजे शीर्षकाखाली वस्तूचा उल्लेख करणे आणि नंतर उपशीर्षकांखाली त्याच्या अनेक श्रेणींचा उल्लेख करणे. उदाहरणार्थ, पहिल्या अनुसूचीतील आयटम (२) मध्ये असे लिहिले आहे की "२. इंधन:

(1) कोळसा, लिग्नाइट, कोक आणि त्यांचे डेरिव्हेटिव्ह्ज.

(2) खनिज तेल (कच्चे तेल) मोटर आणि विमानचालन स्पिरिट, डिझेल तेल, केरोसिन तेल, विविध हायड्रोकार्बन तेलांवरील इंधन आणि कृत्रिम इंधन, वंगण तेल आणि तत्सम.

(3) इंधन वायू (कोळसा वायू, नैसर्गिक वायू आणि तत्सम) ".

आता, कलम (सी) उक्त साच्याचे पालन करते. जिथे ते पहिल्या अनुसूचीतील संपूर्ण बाबींचा संदर्भ घेऊ इच्छिते, तिथे ते तसे करते आणि जेथे ते पहिल्या अनुसूचीतील बाबींच्या केवळ विशिष्ट उप- बाबींचा संदर्भ घेऊ इच्छिते, तिथे ते असे म्हणते आणि वर्णन एकसारखेच आहे. उदाहरणार्थ, खंड(सी) मधील बाब (१) "इंधन" आहे, जे पहिल्या अनुसूची बाब(२) च्या शीर्षकाप्रमाणेच आहे. कलम (सी) मधील बाब (२) "खते, पहिल्या अनुसूची बाब (१८) प्रमाणेच आहे. त्याचप्रमाणे, कलम (सी) मधील बाब (३) ही

"छायाचित्रित कच्चा चित्रफीत आणि कागद" आहे, जी पहिल्या अनुसूचीतील बाब (२०) सारखीच आहे. तथापि, जेव्हा खंड (सी) मधील बाब (४) चा विचार केला जातो, तेव्हा त्यात पहिल्या अनुसूचीतील केवळ उप- बाब (२३) समाविष्ट असते. पहिल्या अनुसूची बाब (२३) मध्ये (रंगवलेल्या, छापलेल्या किंवा अन्यथा प्रक्रिया केलेल्या वस्तुंसह) पाच उप-बाब आहेत. त्यात असे लिहिले आहे:

"23. मजकूर (मृत, मुद्रित किंवा इतर प्रक्रियांचा समावेश):

(1) कापसाचे धागे, विनमाल आणि दोरखंडासह पूर्णपणे किंवा काही प्रमाणात कापसाचे बनलेले.

(2) तागाची सुतळी आणि दोरखंडासह संपूर्ण किंवा काही प्रमाणात तागाचे बनलेले.

(3) लोकरीचे टॉप, लोकरीचे धागे, विनमाल, गालिचे आणि ड्रोग्ससह पूर्णपणे किंवा काही प्रमाणात लोकरीपासून बनलेले.

(4) रेशीम सूत आणि विनमालसह पूर्णपणे किंवा काही प्रमाणात रेशीमापासून बनलेले.

(5) कृत्रिम (मानवनिर्मित) तंतूंच्या सूत आणि विनमालसह पूर्णपणे किंवा काही प्रमाणात कृत्रिम, कृत्रिम (मानवनिर्मित) तंतूंपासून तयार केलेले."

खंड (सी) मधील बाब (४) तथापि, केवळ पहिल्या अनुसूचीतील बाब (२३) च्या उप- बाब (२) ला संदर्भित करते परंतु इतर उप- बाबींना नाही. खंड(सी) मधील बाब (४) मध्ये असे म्हटले आहे: "कापड (रंगवलेले, छापलेले किंवा अन्यथा प्रक्रिया केलेले, ज्युटची सुतळी आणि दोरखंडासह पूर्णपणे किंवा ज्युटच्या काही भागांमध्ये बनवलेले)." त्याचप्रमाणे, खंड (सी) मधील बाब (५) प्रथम अनुसूची बाब (24) च्या उप- बाब (2) ला संदर्भित करते आणि खंड (सी) मधील बाब(6) बाब (24) च्या उप- बाब

(5) ला संदर्भित करते. तथापि, सर्व प्रकरणांमध्ये वस्तूचे वर्णन एकसारखेच आहे. अहवाल देण्यासाठी, आय.डी.आर. कायद्याच्या पहिल्या अनुसूचीप्रमाणे, खंड (अ) आणि खंड (सी) चे खंड (ii) आणि (iii) हे दोन्ही केवळ वस्तूचा संदर्भ देतात. तसे असल्यास, त्या सर्वांचा अर्थ आणि उद्देश समान असणे आवश्यक आहे. शिवाय, उपखंड (क) हा उपखंड (2) आणि (3) ला अपवाद असल्याने उक्त उपखंडांप्रमाणेच त्याच साचाबंध चे पालन करणे आवश्यक आहे. असे गृहीत धरणे वाजवी आहे.

वरील कारणांमुळे आम्ही उच्च न्यायालयाशी सहमत आहोत आणि याचिका फेटाळतो. खर्चाबाबत आदेश नाही.

याचिका फेटाळण्यात आल्या.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".